

FRIDA BECKMAN, CARIN FRANZÉN,
STEFAN HELGESSON OCH
STEFAN JONSSON

KANON OCH NATION

Ett rundabordssamtal

TFL 2024:3-4. KANON OCH NATION

DOI: <https://doi.org/10.54797/tfl.v5i3-4.51454>

ISSN: 2001-094X

– Kanon och nation –

Copyright © 2024 Author(s). This is an open access article distributed
under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0 License
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Panelsamtal från TfL-dagarna "Kanon och nation",
28 november 2024. Samtalsledare: Frida Beckman,
panelister: Carin Franzén, Stefan Helgesson och
Stefan Jonsson.

Beckman Tack alla ni som är här och tack till er som tackat ja till att delta i panelen. Det finns något till synes schizofrent över samtidens förhållande till litteratur. Å ena sidan läggs det inga pengar och resurser på humaniora och kulturinstitutioner, å andra sidan diskuteras det flitigt hur viktigt det är att vi läser, och att vi läser rätt saker. Det är som att litteraturen är helt oviktig och jätteviktig på en och samma gång. Så det är min första uppvärmningsfråga – är litteraturen viktig eller är den oviktig?

[Skratt]

Helgesson Det är bra iakttagelser. Om man tänker på censurregimer genom historien så vill de alltid slå ner på litteraturen och bekräftar därigenom dess betydelse. Det vi ser i dag är lite svårare att komma underfund med. Precis som du säger fästs det ingen betydelse vid litteraturen i den förda politiken, men samtidigt verkar det finnas en önskan, en pervers dröm, om att litteraturen ska fungera som ett kontrollinstrument.

Beckman Om man tänker historiskt, som du säger, Stefan, så har det varit viktigt i auktoritära regimer att kontrollera litteraturen men det har kanske också varit i tider när litteraturen har haft en annan roll i

samhället än vad den har i dag. Vi har nu andra utgångspunkter kring hur stor roll litteraturen har i kulturen än tidigare.

Franzén Stefan och Stefan har ju redan varit inne på väldigt grundläggande aspekter på din fråga, men jag tänker: litteraturen kan alltid politiseras och litteraturen kan också alltid befria sig från att bli politiserad. Det är ju en dynamik som ligger i den. Att litteraturen inte betyder något eller att den inte är viktig är kanske just det viktiga med litteraturen. Att den kan gå sin egen väg trots att den *alltid* har använts för olika syften. Också i dag i en global kapitalistisk värld när litteraturen är genomkommersialiserad – när den blivit en vara bland andra. Se bara på Augustpriset, som nämndes tidigare, det är det enda som DN pratar om nu. Vad beror det på? Det ligger en kapitalistisk logik i den sortens framhävande av litteraturens betydelse, och den politiska aspekten i dag ser naturligtvis annorlunda ut än den gjorde på 1600-talet eller under antiken, men det finns liksom alltid ett sätt att använda litteraturen på. Och därmed blir den viktig. Men jag tänker även att det som *är* intressant med litteraturen – det kanske är min myt – är att den själv i sin ovilja i att fylla dessa funktioner också skriver ut sig ur dem och kan gå en annan väg utan att vara nyttig så att säga – att inte betyda, och kanske till och med inte vilja svara. Bartlebys ”I prefer not to” skulle man kunna kalla ett motto för litteraturen också.

Beckman Ja, det där med nytta är ju intressant för om man går tillbaka ett antal decennier, till Theodor Adorno och Frankfurtskolan, till exempel, då handlade det om vad litteraturen eller konsten hade för funktion – om den är ett opium för folket eller om den hjälper detta folk att tänka kritiskt. Vad är nyttan nu? Är den att skapa svenska medborgare eller kritiskt tänkande individer eller tjäna pengar? Så precis, det där är ju också historiskt betingat på olika sätt. Stefan, vad är dina tankar kring litteraturens roll i dag?

Jonsson Jag undrar – finns det någon skillnad mellan litteraturens ”farlighet” i vår del av världen, där makten är intresserad av den fastän den är betydelselös, och litteraturens farlighet i väldigt auktoritära regimer där det finns en risk, utifrån maktens synvinkel, att litte-

raturen säger emot, och får sin betydelse just genom denna förmåga? I till exempel Ryssland, Kina eller Iran finns en censur – litteraturen är farlig, den har betydelse där på grund av sin potentiella farlighet. Sedan har vi å andra sidan de gryende nyfascistiska rörelserna i den så kallade demokratiska världen som också ger sig på litteraturen, men kanske då för att den är farlig *på ett annat sätt*. Jag funderar på om litteraturen är en ställföreträdare. Litteraturen är farlig, inte för vad den säger, utan för att den representerar mångfald – att den är till exempel för judisk eller feministisk eller queer eller muslimsk eller vad det nu är. Är dessa två varianter av litteraturens farlighet, och maktens motsvarande behov att kontrollera den, samma sak eller är det två olika processer? Jag vet inte. Men det är intressant att fundera över – att farligheten i dag är för att litteraturen representerar, är ställföreträdare för, folkgrupper som man helt enkelt vill bli av med.

Beckman Så det du säger är kanske, apropå att det inte är så många som faktiskt läser, vilket egentligen borde vara det stora problemet, att det inte spelar någon roll om folk läser eller inte utan att det är mer ett signalvärde i att ha en svensk kanon?

Jonsson Ja, litteraturen tillskrivs en identitetsskapande roll. Om det handlar om en biopolitisk eller nekropolitisk dynamik, eller om det finns något annat slags politisk dynamik, jag vet inte, men det är intressant att fråga sig.

Beckman Apropå det där vad litteraturen har för funktion och signalvärde funderar jag på hur vi ska förhålla oss till den här kanondebatten. Ibland har jag en känsla att vi har gått på det. Jag tänker i Nietzsches termer av aktivt och reaktivt och att vi låter oss själva hamna i den situation som vi sitter i här just nu. Är det här rätt sätt? Borde vi bara helt ignorera hela kanondebatten eller, om vi inte ska göra det, hur ska vi förhålla oss till den?

Helgesson Jag har själv deltagit. Ganska nyligen var jag med i *Svenska Dagbladets* podd, där det blev diskussion med mig och Victor Malm och en riksdagsledamot – Robert Hannah. Han är liberal – vice ordförande i Kulturutskottet – och ställer sig helt

bakom kulturkanoninitiativet. Det blev ett intressant samtal. För det är ju också så att vi lätt kan skapa oss fantombilder av meningsmotståndaren. Det är uppenbart att Hannah är en välmenande, energisk och påläst riksdagsledamot som verkligen tror på det här projektet. Alltså måste vi som inte tror på det gå in i diskussionen och försöka förklara varför det är fel svar på rätt fråga – nämligen hur den litterära infrastrukturen kan stärkas och fler människor få tillgång till läsning. Föra fram argument som visar varför en politiskt bestämd kanon blir kontraproduktiv.

Franzén Det är ju också precis vad din (Jonssons) föreläsning handlade om. Jag tänker att vi måste fortsätta göra det vi gör som litteraturforskare, och det som är så överraskande med den kanondebatt som förs i medierna apropå det här förslaget från Tidö-partierna, det är ju att det är som om vi inte fanns. Vad gör vi varje dag, hela tiden? Vi gör kanon, och vad gör lärarutbildningen, jo, den utbildar lärare som kommer till skolorna med den kunskapen, om det nu är den kanonbärande institutionen fortfarande. Men lärarna kommer i alla fall ut i skolorna med en kanon, som vi har forskat och skrivit fram och som vi undervisar om. Dessutom formar vi våra studenter i kritiska diskussioner om hur kanon bildas – vad som ska vara med och vad som inte ska vara med – och det är som att allt detta inte finns. Så därför tycker jag det är väldigt gåtfullt att det skulle behövas en ny kanon, och då kan jag inte förklara det på något annat sätt än att det handlar om en slags politisk signalpolitik eller kunskapsresistens.

Beckman En annan fundering jag har haft apropå vad det är för funktion den här kanon ska ha, och apropå det här du sa, Carin, om att det är ”som om vi inte fanns”. Kan man förstå detta i termer av att vi litteraturvetare helt enkelt inte har ”rätt” syn, eller kan det också vara så att vi tilldelas en plats i en populistisk eller polariserande diskurs – att detta avståndstagande utgör en del av en ständig markering mot det här som i sådana sammanhang kallas för den liberala eliten?

Franzén Jag tror att det handlar om kunskapsresistens – för kunskap verkar bli ett hinder för att genomföra den politisering av kanon som svensk, som Tidö-partierna vill göra. Den har ett politiskt ändamål,

som kunskapen är ett hinder för. Och det här med att skapa en gemenskap – jag tycker också att det är rätt historielöst. Om man tittar på hur svensk litteraturkanon har sett ut så har den ju varit flerspråkig merparten av tiden. Så själva idén om att det finns en svensk kanon att återuppväcka är just en nationalistisk idé – och det kanske bara är Sverigedemokraterna som fortfarande tror på den romantiska idén om nationsbildning och en *ren* svensk litteratur. Och än mindre i dag, i den verklighet vi lever i med flerspråkigheten som ett faktum och det svenska språket som utvecklas och ständigt förändras i relation till en global värld. Alltså, vi har jättemycket att lära av historien – så såg det ju ut i Sverige under många hundra år. Möjligen är det myten om 1800-talet som spökar i konstruktionen av en svensk kanon. Jag menar att det är ett särskilt narrativ man vill ha – att den historieskrivning som lyfter fram mångspråkighet inte passar in i det här projektet.

Jonsson Nu kanske någon tycker att jag drar jag det för långt. Men tidigare i år deltog jag i en diskussion där vi kom att prata om Georg Lukács och hans ganska utskälda men kanske numera alltmer tänkvärda bok *Förnuftets banemän*. Lukács diskussion gällde Weimarrepubliken i Tyskland på 1920- tal och tidigt 1930-tal. Han skrev boken i sin landsflykt i Moskva. Lukács påstod grovt taget att tyskarna valde nazismen, för de ville inte ha socialismen. Socialismen var det rationella, men den tyska borgerligheten valde det irrationella. Enkelt sammanfattat. Finns det likheter med i dag? Det finns väldigt stora folkgrupper och i synnerhet starka makthavare som helt enkelt väljer det irrationella. Vi vet att vi måste ställa om klimatet, men det kostar för mycket – vi blir av med våra pengar, vi blir av med vår bekvämlighet, vi blir av med våra privilegier och därför anammar vi medvetet eller omedvetet en politisk åskådning som sanktionerar våra privilegier och gör att vi kan behålla dem, hur irrationellt det än må vara. Nationalismen och rasismen är sådana åskådningar.

Beckman Det är väl ganska rationellt på sitt sätt.

Jonsson Det ter sig rationellt utifrån en egoistisk synvinkel. Att slå vakt om nationen ter sig också rationellt utifrån egennyttans perspektiv. Men har inte historien lärt oss, och bygger vi inte än så länge vår

uppfostran och utbildning på detta, att internationalism är rationell och fredsskapande, att fred är bättre än krig? Men nu har vi ju allt fler personer som vänjer oss vid att tala om att krig är nödvändigt. Liksom klimatförstörelse. Det ställer oss inför ett totalt förnekande av ett förnuft vi lärt oss ta för givet. För att inte tala om migrationen. Många tror att migrationen kan fås att upphöra, att den går att kontrollera. Det finns många tecken på en sådan politiskt betingad kunskapsresistens. Kunskapen säger oss att det är bra med fred, det är bra med demokrati, att vi har det bra då. Kunskapen säger oss att vi måste ställa om systemet för att rädda klimatet. Men eftersom många anser att kostnaderna blir alltför höga får vi den här sortens reaktionsbildningar. Och kanondebatten är kanske en sån.

Beckman Du nämnde 1800-talet, Carin, och under den tiden fanns ju en väldigt stark mobilisering kring läsandet och skrivandet i Sverige, och kring litteraturen som då faktiskt hade en nationsbildande funktion – lite beroende på vad vi lägger i det – som också handlade väldigt mycket om folket. Om man skulle jämföra det med i dag, och med det som du också skrivit om Stefan (Jonsson), om att skapa ett folk ovanifrån eller skapa en kanon ovanifrån – är det meningsfullt att jämföra litteraturens roll som nationsskapande på 1800-talet jämfört med dess roll i dag?

Jonsson Någon refererade till Homi Bhabha tidigare och hans idé om nationen. Han beskriver hur nationen kommer både uppifrån och underifrån – eller rättare sagt, hur den kommer mest uppifrån – men hur folket sedan gör om nationen underifrån. Ur folkets synvinkel är nationen någonting performativt. Bhabha talar om hur nationen sipprar ned som pedagogik ovanifrån (skolor, muséer, predikstolar, parlament, ledarartiklar) och förvandlas av en underifrån kommande performativitet, och sedan händer verkligheten där emellan. Teoretiskt, begreppshistoriskt och även historiskt är folket alltid en ovanifrån kommande ”representation”. Redan folkbegreppet är en förädlad representation av det vi skulle kunna kalla, ja, massorna eller multituden eller den stora mängden. Idén om folket är en slags förädlad representation av det som sedan får politisk representation och litterär representation, och så får vi folksagor och så vidare. Redan idén

om ett folk är ett led i en process där nationen kanoniserar – inte sin litteratur men sin historia, ja kanske till och med sin befolkning, eller rättare sagt delar av sin befolkning. Det uppstår ett ädelt folk.

Franzén Ja, det är ju en romantisk tanke! Att det finns ett folk överhuvudtaget.

Jonsson Ja, så finns det folk som är lite mer mörkhåriga och som då inte hör till det kanoniserade folket, så att säga. Den där gränsdragningen är rätt central i många av de här processerna.

Helgesson Det du är inne på där är den viktiga historiska insikten att nationell litteratur är ett ganska nytt påfund. Jag tycker själv att Alexander Beecrofts bok *An Ecology of World Literature* är användbar där. Han talar om litteratur i termer av olika ekologier, alltså en kombination av infrastruktur och reception. Kosmopolitiska litteraturer är ju mycket äldre än de nationella. De är språkburna, vi talar om litteraturen som skrevs på latin, på sanskrit. När de ekologierna var som mest verkningsfulla så rådde det ingen tvekan för den tidens människor om att den rena universella sanningen fanns att hämta i den kosmopolitiska textvärlden.

Franzén Och som är långt ifrån ren, utan rörlig och dynamisk.

Helgesson Min poäng är bara att nationell litteratur fungerar annorlunda. Den börjar framträda under renässansen och romantiken, men därtill är imperialismen en viktig faktor. Det finns så många studier som visar hur ”brittisk litteratur” egentligen uppstod som ett pedagogiskt projekt i imperiet. Det fanns ett behov av att fostra brittiska subjekt i Indien, Irland, alltså i periferin. De absolut sista ställena som inrättar institutioner för engelsk eller brittisk litteratur, det är Cambridge och Oxford. Den brittiska litteraturen föddes långt tidigare ute i världen. Också detta är en aspekt av den historiska framväxten av det nationella.

Franzén Ja, absolut! Och när nationalstaterna växer fram i Europa är det samma sak – det börjar ju lite långsamt, efter medeltiden, med

idén om en nation och en nationalstat – byggt på ett vi och ett dem. Tidigare cirkulerar ju litteraturen just i ett kosmopolitiskt universum, även om det fanns olika maktcentra, men när idén om en nation växer fram så gör den ju det parallellt med att det blir en ny styrelseform och därmed uppstår också nya behov av hur man ska styra subjekten och ge dem identitet. Och där är ju språket helt avgörande. Det är också på 1500-talet som de första grammatikorna skrivs i Spanien och Frankrike och så vidare. Liksom idéerna som växer fram kring ett rent språk. De metaforer poeten Pierre de Ronsard använder när han beskriver det franska språket använder även Georg Stiernhielm när han talar om svenskan – en svenska som är ren och som inte ska beblandas med en massa utländska later eller med smink från Frankrike eller Tyskland eller vad det nu kan vara. Stiernhielm är en fantastisk polyglott som skriver en språkligt blandad diskurs själv som författare, men när han bedriver språkpolitik, då är det purism som gäller. Men det är intressant – det här att han använder exakt samma metaforer och bilder för det rena svenska språket då under 1600-talet som Ronsard använder för det franska språket på 1500-talet. Det handlar om att liksom förkvinnliga språket och nationen – att göra det till en kvinna som inte ska beblanda sig med de här utländska männen – så det är ju också en intressant genusaspekt på det här. De främmande som kommer och tar våra kvinnor och sånt.

Beckman Carin – du har ju varit med och arbetat med två olika litteraturhistorieböcker – ni har gjort en – Natur & Kulturs litteraturhistoria och ni håller nu på att arbeta med Natur & Kulturs *svenska* litteraturhistoria – hur tänker ni i den processen?

Franzén Jag tänker att vi kommer diskutera vad ”svensk” är genomgående i hela verket – att det blir ett undersökande av vad det svenska är ur ett historiskt perspektiv som kanske inte gjorts på samma reflekterande nivå när man skrivit svensk litteraturhistoria tidigare. Litteraturhistoria handlar också om olika föreställning om vad svensk litteratur är, så vi får se vad det blir för berättelse den här gången. För en berättelse blir det ju. Personligen är jag mest nyfiken på tiden fram till 1700-talet, då det egentligen inte finns litteratur på svenska. Nästan all litteratur som skrivs i Sverige under medeltiden

och den tidigmoderna perioden skrivs på andra språk. Man brukar säga att det första fiktiva verket, på 1300-talet i Sverige, var Eufemias visorna – det är ju en översättning av franska och tyska riddarsagor. Och Stiernhielm, som jag nämnde, som brukar räknas som den svenska skaldekonstens fader, han skriver ju på tyska, franska, latin – det gör alla på den tiden. Och så skapar han på 1600-talet idén om ett svenskt språk, som ska kunna fungera litterärt, men det är ganska rudimentärt om man jämför med Cervantes eller Shakespeare, etc. Så vad är svensk litteratur egentligen? Den historien återstår väl att berättas för i den tidigare litteraturhistoriskrivningen finns oftast ett narrativ som har idén om en svensk nationallitteratur i fokus. Allting innan ska leda fram till det. Så det här verket kommer nog att bli mer problematiserande – öppna upp en sådan insulär tanke, och framförallt betona att översättningar och flerspråkighet spelat och fortfarande spelar en central roll för vår kultur.

Beckman Det här förklarar kanske varför det inte är oss de tillfrågar!

Franzén Inte minst i dag, jag tänker att situationen för den samtida litteraturen påminner mer om den tidigmoderna perioden än om den där korta perioden däremellan – 1800-talet.

Beckman Stefan (Helgesson), apropå det du sa nyss, om det brittiska i kolonierna, och apropå andra postkoloniala kontexter – går det att säga något om hur man förhållit sig där? Finns det länder där en del av frigörelseprocessen har varit att aktivt försöka identifiera en nationell litteratur eller kanon? Och har denna i så fall setts som helt frigjord från den koloniala kulturen eller som något som växer ur den?

Helgesson Jodå, det försöket ser man på många håll, även om det tar sig många olika uttryck. Jag skulle kanske välja – i Afrika – Angola och Moçambique på 60-70-talen som de kanske tydligaste exemplen på en avsiktligt nationsbyggande litteratur där man så att säga hittade på nationen innan det fanns någon ens, eftersom de började som kolonier. Sedan finns det många andra komplexa och motsägande exempel, som Sydafrika och Brasilien. Det som händer i Sydafrika under 1800-talet och tidigt 1900-tal – under påverkan

av det som händer i Europa då – är att en rad olika lokalspråkliga litteraturer – vernakulära litteraturer – uppstår på Xhosa, Zulu, Sotho, Tswana, Afrikaans. Men vad av detta blir en nationallitteratur? Afrikaans var det språk som tydligast försökte artikulera en idé om en *nationell* sydafrikansk litteratur, tidigt på 1900-talet. Men det var förstås dömt att misslyckas eftersom den var etniskt och rasistiskt begränsad. Det man med tiden har fått i Sydafrika är i stället en de facto stark nationallitteratur som framförallt känner igen sig själv i sin egen fragmentering.

Franzén Det där gäller egentligen all nationallitteratur.

Helgesson Ja, men Brasilien är intressant som ett kontrasterande exempel. Där har litteraturen tenderat att samlas kring det portugisiska språket. Redan på 1800-talet utvecklades ett starkt lokalt litterärt fält. Samtidigt har det hela tiden funnits en oro över att inte vara tillräckligt autentiskt brasiliansk. Som den store brasilianske litteraturkritikern Roberto Schwarz uttryckte det i en essä från sent 80-tal handlade det om "Nacional por subtração", eller "Nationalitet genom uteslutning". Hans idé var att man har försökt bli nationell genom att dra ifrån. Om man tog bort alla främmande element så skulle man alltså hitta det autentiskt brasilianska. Vilket han förstås visar är en fantasi. Men man kan också peka på Machado de Assis på 1870-talet och hans essä "Instinto de nacionalidade" ("Den nationella instinkten") där han på ett oerhört sofistikerat vis argumenterar för att det inte är förekomsten av palmer som gör en text brasiliansk. Det handlar i stället om att skriva utifrån sina innersta erfarenheter av att leva i just det samhället. Någonstans där börjar det bli intressant.

Franzén Det där är ett bra kriterium, tycker jag, som vi kan använda i Natur & Kulturs svenska litteraturhistoria också.

Beckman Vad skulle bli kvar då, av en svensk litteratur, om vi skulle ta bort alla internationella inflytanden?

[Skratt]

Franzén Ja, du, då skulle vi inte ens ha lagarna.

Helgesson Blott barbariet...

Franzén Kanske, vi börjar ju med Rökstenen...

Beckman Det är någonting spännande – i alla fall som litteraturvetare – med de här olika kriterierna. Å ena sidan ska det finnas någon slags estetisk excellens och det ska vara universellt och allmänmänniskt, och man vill ju gärna tänka i alla fall – kanske inte nödvändigtvis i de termerna – men att litteraturen spänner över världen på olika vis. Och samtidigt så trycker vi ofta, när vi undervisar i litteraturhistoria, på vikten av den specifika kontexten, på den historiska och kulturella kontext i vilken en viss litteratur har blivit till. Hur kan man förhålla sig till det här universella och partikulära på ett sätt som kanske då undviker inte bara begreppet ”kanon” utan också ”nation”?

Jonsson Det universella och det partikulära – låt mig i stället börja i ett annat begreppspar: det ontologiska och det historiska. Föreställningen om en kanon och en svensk kultur bygger på en falsk ontologi. Vi skriver om den historiska processen och kulturens historia på basis av en påhittad verklighet, en falsk ontologi. Detta är något som vi alla förstår. Eller kanske gör vi det inte längre? Vetenskapligt och filosofiskt är det uppenbarligen ett galet projekt. Tvärtom ska man se litteratur och kultur och samhälle som historiskt föränderliga, och därmed partikulära – det är svårt att tänka sig det på annat sätt. Jag har svårt att gå in i en persons sinnelag som inte tänker så. Hur ser den personens sinnelag ut? Det är en intressant, nästan science fictionartad fråga: Om det finnes en *svensk* ontologi? Om svenskheten vore varats och historiens grund, vad vore det? Ska vi alltså ersätta historisk förståelse och kunskap med tron på en myt? Ändå möter vi hela tiden dessa försök att förvandla vad som egentligen är en följd eller verkan av historien till historiens och samhällets grund och orsak. Enda sättet att behandla sådana försök är att se även dem som betingade av historien. Och då är vi inne på kampens, konflikternas, brytningarnas och fragmenteringens område, det enda område vi egentligen känner till. Det kan vara svårt och förbryllande, men då bör man försöka upp-

finna metoder och teoretiska begrepp som kan stabilisera och förklara förändringen, och det är mycket svårare än att formulera en ontologi. Men låt oss alltså säga, att vi är i det partikulära, i en värld av singulariteter. Var finns då det universella? Ja, det finns i det skapande och den rörelse mot frihet som litteratur och estetiska företeelser alltid vittnar om. De är allihop spår av en röst eller en penna eller en människa i förändring mot frihet. I den rörelsen, i den skapande rörelsen, där finns det negerande momentet, som är universellt: jag lämnar detta bakom mig och försöker nå detta ...

Franzén Jag tänker bara slå ett slag för att man ska läsa litteraturvetenskap. Läs lite mer! Eller kanske idéhistoria. Att verkligen läsa för att stå emot dumheten. Det är väl det. Och också att försöka kommunicera det. Att inte bara sitta i något slags torn och titta nedåt, utan verkligen genomföra ett bildningsprojekt – det tror jag på. Och jag betvivlar att Tidöpartiernas kanon kommer att vara av det slaget, men tack och lov finns universiteten kvar. Och skolor finns också. Det är fortfarande obligatorisk skolplikt. Liksom lärarutbildningen – det är viktigare än någonsin att utbilda lärare, så det är bara där, egentligen, som kunskapsförmedling kan ske.

Helgesson Apropos det universella och det partikulära – min ingång där är väl att litteraturen alltid med nödvändighet är begränsad. Vi talar om specifika texter som måste vara skrivna på något avkodbart språk, de måste vara medierade, det behöver finnas den här infrastrukturen som vi pratat om under dagen – distribution, produktion och så vidare. Men i den där begränsningen finns det alltid en gränsöverskridande potential. En text kan översättas, den kan läsas av en helt oförutsedd läsare, den kan läsas i en helt annan del av världen. Det är detta som, för min del, har genererat mitt världslitterära intresse, eftersom man därmed kan åka på snedden, förbi den nationella frågan och i stället se allt det oväntade som händer när texter läses i nya sammanhang och av andra läsare.

Beckman Det där var ju strålande – att åka på snedden – det kan väl vara en bra metod!